

บทที่ 5

สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ

สรุปผลการศึกษา

จากการศึกษาเรื่อง “การใช้สื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในโครงการเขื่อนแควน้อยบำรุงแดน” แบ่งผลการศึกษาออกเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 ผลการศึกษาการใช้สื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในโครงการเขื่อนแควน้อยบำรุงแดน

ส่วนที่ 2 ผลการศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนและเป็นอุปสรรค ตลอดจนการแก้ปัญหาในการใช้สื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของโครงการเขื่อนแควน้อยบำรุงแดน

ส่วนที่ 1 ผลการศึกษาการใช้สื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในโครงการเขื่อนแควน้อยบำรุงแดน

จากการศึกษา พบว่า แผนประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการเขื่อนแควน้อยบำรุงแดน ได้มีการแบ่งแผนปฏิบัติการประชาสัมพันธ์ออกเป็น 4 แผนย่อย ดังนี้

ตารางที่ 5.1
การแบ่งแผนปฏิบัติการประชาสัมพันธ์

ระยะ	แผนปฏิบัติการประชาสัมพันธ์
ระยะที่ 1	แผนปฏิบัติการประชาสัมพันธ์ประชาชนในเขตน้ำท่วมเกี่ยวกับการขอขอยกยพพ ภายหลังการจัดตั้งพื้นที่ปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรและพื้นที่จัดตั้งหน่วยพิทักษ์ อุทยาน
ระยะที่ 2	แผนปฏิบัติการประชาสัมพันธ์ประชาชนในเขตพื้นที่ตั้งถิ่นฐานใหม่และในเขต น้ำท่วมถึงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานภายในพื้นที่ตั้งถิ่นฐานใหม่ แผนปฏิบัติการประชาสัมพันธ์ประชาชนตามแนวคันป้องกันน้ำท่วมเอ่อล้นตลิ่ง สองฝั่งแม่น้ำแควน้อยเหนือเขื่อนทดน้ำพญาแมน
ระยะที่ 3	แผนปฏิบัติการประชาสัมพันธ์ประชาสัมพันธ์ประชาชนอำเภอบางกระทุ่มตาม แนวคลองชลประทานพิษณุโลกระยะที่ 2 ทำยเขื่อนแควน้อย

**สรุปสื่อที่ใช้เพื่อการมีส่วนร่วมในชั้นต่าง ๆ ในแผนปฏิบัติการประชาสัมพันธ์
ทั้ง 4 แผน**

1. สื่อบุคคล (คณะทำงานในโครงการฯ ได้แก่ ผู้อำนวยการสำนักงานก่อสร้าง 2 (โครงการแควน้อยบำรุงแดน) และเจ้าหน้าที่ชุดปฏิบัติการจิตวิทยาและประชาสัมพันธ์ เจ้าหน้าที่ ชุมชน ได้แก่ นายก อบต. เจ้าหน้าที่ อบต. และเจ้าหน้าที่สื่อวิทยุชุมชน ผู้นำชุมชน ได้แก่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน) วิธีการ คือ ใช้หลักจิตวิทยาชุมชน โดยการเข้าไปพบปะประชาชนพูดคุยอย่างสม่ำเสมอ สร้างความกันเองต้องจริงใจ ชัดเจน มีความโปร่งใส มุ่งให้ความเป็นธรรม และเห็นผลประโยชน์ ของประชาชนเป็นที่ตั้ง
2. สื่อสิ่งพิมพ์ ได้แก่ เอกสารสรุปโครงการหรือเอกสารแจก แผ่นพับ ใบปลิว หนังสือพิมพ์ จดหมายข่าว ป้ายนิทรรศการ และปฏิทินปีใหม่
3. สื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ วิทยุทัศน์ หอกระจายข่าว วิทยุชุมชน เสียงตามสาย และ เว็บไซต์โครงการ
4. สื่ออื่น ๆ ได้แก่ ศูนย์ข้อมูล และแบบจำลองโครงการ
5. กิจกรรมหลัก ได้แก่ ประชุมกลุ่ม ชุมชนสัมพันธ์ พบปะเยี่ยมประชาชน ลงพื้นที่ กลุ่มส่งเสริมอาชีพ การแสดงดนตรี โครงการอบรม และทัศนศึกษา

แผนปฏิบัติการประชาสัมพันธ์ที่ 1: แผนปฏิบัติการประชาสัมพันธ์ประชาชน ในเขตน้ำท่วมเกี่ยวกับการขอขอยกยอภายหลังการจัดตั้งพื้นที่ปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตร และพื้นที่จัดตั้งหน่วยพิทักษ์อุทยาน

1. ขั้นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

การใช้สื่อในแผนปฏิบัติการประชาสัมพันธ์แผนที่ 1 นี้เป็นการใช้สื่อเพื่อมุ่งให้ประชาชนรับทราบถึงการกำเนิดโครงการ หรือที่มาและความสำคัญในการเข้ามาก่อสร้างโครงการ เขื่อน และความจำเป็นที่ต้องให้ประชาชนในพื้นที่บางส่วนเคลื่อนย้ายเพื่อออกไปยังแหล่งถิ่นฐานใหม่ ดังนั้น การประชาสัมพันธ์ที่มุ่งเพื่อแจ้งให้ประชาชนรับทราบนั้นจึงเน้นการใช้สื่อบุคคล สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยจะไม่ค่อยใช้กิจกรรมร่วมเท่าไรนัก

2. ขั้นการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

การมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นของการดำเนินการนี้เป็นการมีส่วนร่วมที่เน้นการให้สื่อบุคคลทำกิจกรรมร่วมกับประชาชนเป็นหลัก ควบคู่ไปกับการให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการก่อสร้างเขื่อน แควน้อย การสร้างภาพลักษณ์ที่ดีให้เกิดขึ้นกับประชาชน แสดงให้ประชาชนเห็นถึงความเป็นมิตรและเจตนาที่ดีของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติการ และแสดงถึงการทำให้ผลประโยชน์ของประชาชนในชุมชนเป็นสำคัญ สร้างความไว้วางใจให้เกิดขึ้นกับประชาชน มีการใช้สื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อตอบคำถามในข่าวสารที่ประชาชนได้รับจากสื่อบุคคลและกิจกรรมอีกครั้งหนึ่งในลักษณะลายลักษณ์อักษร กิจกรรมและสื่อที่เกิดขึ้นในขั้นนี้ ได้แก่ การประชุมกลุ่มย่อย กิจกรรมเล่นกีฬาร่วมกับเด็กนักเรียน โรงเรียนชำหวาย การประชุมชี้แจงเด็กนักเรียนเรื่องโครงการเขื่อน แควน้อยที่ โรงเรียนบ้านชำหวาย การประชุมประชาชนและแกนนำหมู่บ้านเพื่อกำหนดการพัฒนาสภาพแวดล้อมและเล่นกีฬา การร่วมฝึกลูกเสือและเนตรนารีเพื่อเตรียมการเข้าค่ายพักแรมที่โรงเรียนบ้านน้ำริน ต.บ้านกลาง มีลูกเสือและเนตรนารีเข้าพักจำนวน 5 โรงเรียน การบรรยายสรุปโครงการเขื่อนให้ประชาชนในหมู่บ้านต่าง ๆ ที่ได้รับผลกระทบ กิจกรรมร่วมทำบุญวัดพระกับประชาชนบ้านโป่งกระทอน ต.บ้านกลาง อ.วังทอง เป็นต้น

3. ขั้นการมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์

การมีส่วนร่วมของประชาชนจากแผนปฏิบัติการประชาสัมพันธ์ประชาชนในเขตน้ำท่วมเกี่ยวกับการขอขอยกยอภายหลังการจัดตั้งพื้นที่ปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรและพื้นที่จัดตั้งหน่วยพิทักษ์อุทยาน เป็นผลประโยชน์ที่ประชาชนที่อาศัยอยู่บนพื้นที่ก่อสร้างอ่างเก็บน้ำมีความจำเป็นในการเคลื่อนย้ายถิ่นฐาน โดยจะได้รับผลประโยชน์เป็นพื้นที่จัดตั้งถิ่นฐานใหม่ ค่าทดแทน และการส่งเสริมอาชีพ สำหรับประชาชนที่ไม่ได้รับผลกระทบในพื้นที่ดังกล่าวจะได้รับประโยชน์จากการก่อสร้างเขื่อนแควน้อยโดยการมีน้ำอุปโภคบริโภคในการอยู่อาศัยและใช้ประโยชน์ที่ได้จาก

น้ำในการประกอบอาชีพ ซึ่งการใช้สื่อในขั้นการมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ของประชาชนนั้น จะสะท้อนออกมาในลักษณะของการชี้แจงและให้ข้อมูลข่าวสารกับประโยชน์ที่ประชาชนจะได้รับจากการก่อสร้างเขื่อน ประโยชน์ทดแทนที่จะได้รับการสละพื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำกิน และการรักษาหรือปกป้องผลประโยชน์ของประชาชนจากกลุ่มผู้ไม่หวังดีหรือกลุ่มที่แสวงหาผลประโยชน์จากการกว้างซื้อพื้นที่ก่อสร้างเขื่อนจากประชาชนเพื่อเกร็งกำไร เป็นต้น สื่อที่ใช้จะเน้นไปที่การกระจายข่าวสารผ่านสื่อบุคคล สื่อสิ่งพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงกิจกรรมที่สร้างผลประโยชน์แก่ประชาชนและชุมชน ได้แก่ การแถลงข่าวให้ประชาชนส่วนใหญ่ทราบเกี่ยวกับความล่าช้าของโครงการ สาเหตุเกิดการพยายามถ่วงเวลาของบางคน และกฎเกณฑ์ที่มุ่งรักษาผลประโยชน์ของชาติและประชาชนในพื้นที่เป็นสำคัญ พิธีมอบเงินค่าทดแทนให้กับประชาชนกลุ่มแรกที่สำนักงานโครงการเขื่อน ต.คันไช้ อ.วัดโบสถ์ วันที่ 3 ธันวาคม พ.ศ. 2546 กิจกรรมพัฒนาสภาพแวดล้อมกับประชาชนที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก บ้านชำหวาย ต.บ้านกลาง อ.วังทอง เป็นต้น

4. ขั้นการมีส่วนร่วมการประเมินผล

ขั้นการมีส่วนร่วมการประเมินผลของโครงการเขื่อนแควน้อยของแผนปฏิบัติการประชาสัมพันธ์แผนที่ 1 เป็นการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการประเมินผลโดยการแสดงออกทางคำพูดจากการสัมภาษณ์ประชาชนถึงทัศนคติและความคิดเห็นที่มีต่อข่าวสารและกิจกรรม ประเมินผลจากปฏิกิริยาต่อต้านหรือให้ความร่วมมือในรับข้อมูลข่าวสาร ร่วมมือฟังการชี้แจงข่าวสาร เข้าร่วมประชุม ร่วมกิจกรรมอย่างพร้อมเพรียงและเต็มใจ หรือความสัมพันธ์ที่ดีต่อเจ้าหน้าที่เป็นไปด้วยดี มีความสนิมสนมใกล้ชิดกัน และการประเมินผลในลักษณะทางการ คือ การตอบแบบสอบถามเพื่อประเมินผล ซึ่งผลที่ได้จากการมีส่วนร่วมการประเมินโดยวัดจากการตอบรับทางการกระทำหรือการให้ความร่วมมือ และความสัมพันธ์ พบว่า การเป็นผลอยู่ในขั้นพอใช้ คือ หลังจากที่มีการแจ้งข่าวสารถึงความจำเป็นในการใช้พื้นที่สร้างอ่างเก็บน้ำและขอความร่วมมือในการเคลื่อนย้ายไปยังถิ่นฐานใหม่ พร้อมค่าทดแทน มีประชาชนส่วนมากให้ความร่วมมือโดยกรยอมยอบปฏิบัติตามสละถิ่นฐานย้ายไปยังถิ่นฐานใหม่ รับเงินทดแทน แต่ก็มีประชาชนบางจำนวนไม่ยินยอมย้ายถิ่นฐาน โดยได้รับข้อมูลข่าวสารที่ผิด ๆ จากกลุ่มผู้ไม่หวังดีหรือกลุ่มแสวงหาผลประโยชน์จากพื้นที่ของประชาชน

แผนปฏิบัติการประชาสัมพันธ์ที่ 2: ประชาสัมพันธ์ประชาชนในเขตพื้นที่ตั้งถิ่นฐานใหม่และในเขตน้ำท่วมถึงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานภายในพื้นที่ตั้งถิ่นฐานใหม่

1. ขั้นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

การมีส่วนร่วมในขั้นนี้จะอยู่ในลักษณะของการให้ข้อมูลทางเดียวจากเจ้าหน้าที่โครงการ สู่ประชาชนในชุมชนเป็นส่วนใหญ่ โดยใช้สื่อและกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อช่วยกระจายข่าวสาร

และข้อมูลต่าง ๆ การชี้แจงข่าวสาร การแถลงข่าวสาร การใช้สื่อจึงใช้สื่อบุคคลเป็นหลัก โดยควบคู่กับการเสริมของสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เพื่อแจ้งข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับแหล่งที่ตั้งถิ่นฐานใหม่ของประชาชน คือ หมู่บ้านข้าหวายแก่ประชาชนทั้ง 5 หมู่บ้าน พร้อมกับให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินการอพยพ ระยะเวลาในการอพยพ เงินทดแทนสำหรับประชาชนที่สละพื้นที่ รวมถึงการให้เงินทดแทนในทรัพย์สินของประชาชนที่เสียหาย หรือไม่สามารเคลื่อนย้ายไปยังแหล่งถิ่นฐานใหม่ได้ นอกจากนี้ ยังมีการแจ้งรายละเอียดผ่านเจ้าหน้าที่โครงการ (สื่อบุคคล) และสื่อต่าง ๆ ไปยังประชาชนถึงการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานยังแหล่งที่ตั้งถิ่นฐานใหม่ เพื่อให้ประชาชนรับทราบและเข้าใจถึงสิ่งที่ประชาชนจะได้รับการอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ของประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างเขื่อนแควน้อย สำหรับสื่อและกิจกรรมที่ใช้เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในขั้นนี้ ได้แก่ การบรรยายสรุปโครงการเขื่อนให้ประชาชนในหมู่บ้านต่าง ๆ ที่ได้รับผลกระทบ พบปะเยี่ยมประชาชน บ้านคันช้าง บ้านน้ำโจน บ้านสามเฒ่า และบ้านแก่งคันนา ต.คันช้าง อ.วัดโบสถ์ จำนวน 10 ครั้ง จัดเสียงตามสายแถลงข่าวความคืบหน้าการดำเนินงานโครงการเขื่อนเป็นประจำทุกวันที่บ้านคันช้าง ต.คันช้าง อ.วัดโบสถ์ ใช้ วิทยุติดเครื่องขยายเสียงโฆษณาประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทราบเกี่ยวกับการจ่ายเงินค่าทดแทนและการเร่งรัดใช้พื้นที่สำหรับโครงการ เป็นต้น

2. ขั้นการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ

การมีส่วนร่วมในขั้นนี้ผ่านกิจกรรมต่าง ๆ ที่เสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีในชุมชน สร้างความสามัคคี สะท้อนให้เห็นถึงวิถีชีวิตการดำเนินชีวิตของประชาชนในชุมชน โดยให้เจ้าหน้าที่โครงการเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรม อาจเป็นผู้จัดกิจกรรม ผู้เข้าร่วม ผู้สนับสนุนตามแต่ละลักษณะของกิจกรรมนั้น การที่เจ้าหน้าที่เข้าไปร่วมทำกิจกรรมในกิจกรรมประจำวัน ขนบธรรมเนียมประเพณีชุมชนเพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันกับชุมชน และให้ข้อมูลข่าวสารเพื่อประชาสัมพันธ์และสร้างลักษณะที่ดีกับโครงการเขื่อนอีกด้วย ซึ่งอาจจะมีการใช้สื่อสิ่งพิมพ์หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อสอดแทรกข้อมูลข่าวสารตามความเหมาะสมได้ การใช้สื่อและกิจกรรมในขั้นนี้ ได้แก่ การเข้าร่วมงานมงคลสมรสประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการที่บ้านคันช้าง ต.คันช้าง อ.วัดโบสถ์ แจกยาสามัญประจำบ้านให้กับประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากโครงการที่วัดคันช้าง มีผู้มาขอรับยาจำนวน 2 ครอบครัว บริการตัดผมประชาชนจำนวน 15 คนที่บ้านห้วยสัก ต.คันช้าง อ.วัดโบสถ์ เป็นต้น

3. ขั้นการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์

เนื่องจากแผนนี้เป็นแผนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานของประชาชนไปยังถิ่นฐานใหม่บ้านข้าหวาย และการจัดวางโครงสร้างพื้นฐานทางด้านสาธารณูปโภคให้กับประชาชน ดังนั้น การมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นนี้จึงแสดงออกถึงการมีส่วนร่วมในระดับที่มาก

ไม่ว่าจะเป็น การเข้าร่วมประชุมแสดงความคิดเห็นถึงความต้องการปริมาณและแหล่งที่ตั้งของ สาธารณูปโภคต่าง ๆ เพื่อให้เอื้อต่อการใช้ประโยชน์ โดยมีการร่วมประชุม แสดงความคิดเห็น หรือถึงความต้องการกับเจ้าหน้าที่ก่อสร้างสาธารณูปโภค รวมถึงปัญหาที่ผ่านมาจากความไม่ สะดวกในสาธารณูปโภคที่ผ่าน ๆ มาเพื่อนำมาปรับปรุงและแก้ไขให้การจัดวางผังโครงสร้าง สาธารณูปโภคในพื้นที่แห่งใหม่เอื้อประโยชน์แก่ประชาชนให้มากที่สุด ซึ่งการใช้สื่อและกิจกรรม ต่าง ๆ ที่สะท้อนถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในขั้นนี้ ได้แก่ การพบปะเยี่ยมประชาชนบ้านคันทันไช้ง บ้านห้วยสัก ต.คันทันไช้ง อ.วัดโบสถ์ เพื่อทำความเข้าใจในการเร่งรัดขอใช้พื้นที่สำหรับโครงการ การ ร่วมกับประชาชนเข้าร่วมรายการถ่ายทอดสดทาง สทท.11 ในการเสวนาเรื่องประชาชนได้รับ ประโยชน์อะไรจากโครงการเขื่อนแควน้อย ณ ห้องประชุม โรงเรียนวัดโบสถ์ศึกษา อ.วัดโบสถ์ ร่วมกับ สวท.พิษณุโลก จัดเวทีประชาคมชาวบ้านเกี่ยวกับโครงการเขื่อนที่วัดน้ำโจน ต.คันทันไช้ง อ.วัดโบสถ์ มีประชาชนร่วมประชาคมประมาณ 300 คน และที่สัดแก่งเจ็ด ต.บ้านยาว อ.วัดโบสถ์ จำนวน 200 คน โครงการอบรมความรู้เกี่ยวกับเขื่อนแควน้อยแก่เยาวชน โครงการอบรมทรัพยากร ป่าไม้ การอบรมฝึกอาชีพเสริมสาขาถนอมอาหาร และแปรรูปผลิตภัณฑ์ประมงกับหน่วยงาน สถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานภาค 9 จ.พิษณุโลก เป็นต้น

4. ขั้นการมีส่วนร่วมการประเมินผล

ขั้นการมีส่วนร่วมการประเมินผลแผนปฏิบัติการประชาสัมพันธ์ประชาชนในเขต พื้นที่ตั้งถิ่นฐานใหม่และในเขตน้ำท่วมถึงการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานภายในพื้นที่ตั้งถิ่นฐานใหม่มี การประเมินผลจากตรวจสอบผลการประชุมประชาชนโดยเฉพาะความพอใจของประชาชนต่อการ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ตรวจสอบการเคลื่อนย้ายประชาชนในพื้นที่น้ำท่วมในแง่ของความเต็มใจ จะย้ายถิ่นฐาน ตรวจสอบการยอมรับประชาชนที่ย้ายชั่วคราวของประชาชนที่ตั้งถิ่นฐานอยู่เดิม โดย ส่วนใหญ่จะใช้สื่อบุคคลเป็นหลักในการเข้าไปพบประชาชนและเยี่ยมประชาชนในพื้นที่เพื่อสอบถาม ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของโครงการและเจ้าหน้าที่ที่ทำงานร่วมกัน สอบถามหรือปัญหาและ ความต้องการอื่นเพิ่มเติมเพื่อนำไปปรับปรุงการดำเนินการของโครงการเขื่อนแควน้อย ซึ่งกรใช้สื่อ และกิจกรรมในขั้นนี้ ได้แก่ การเยี่ยมประชาชนเพื่อสอบถามและรับฟังปัญหาหรือข้อร้องทุกข์จากประชาชน บ้านน้ำโจนและชาวบ้านชำหวาย การเข้าชุมชนเพื่อสืบทราบข้อมูลกลุ่มผู้แสวงผลประโยชน์แอบอ้าง ชื่อประชาชนยื่นฟ้องกรมชลประทานต่อศาลปกครอง บ้านป่าขนุน ต.บ้านกลาง อ.วังทอง เมื่อวันที่ 18 เมษายน พ.ศ. 2549 เป็นต้น

แผนปฏิบัติการประชาสัมพันธ์ที่ 3: ประชาสัมพันธ์ประชาชนตามแนวคัน ป้องกันน้ำท่วมเอ่อล้นตลิ่งสองฝั่งแม่น้ำแควน้อยเหนือฝายทดน้ำบ้านพญาแมน

1. ขั้นการมีส่วนร่วมการตัดสินใจ

ขั้นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของประชาชนในขั้นนี้จะเป็นในประเด็นปัญหาคล้ายกับแผนปฏิบัติการที่ 1 เพียงแต่กลุ่มเป้าหมายเป็นประชาชนคนละพื้นที่หรือคนละหมู่บ้าน โดยจากปัญหาที่พบว่า ประชาชน 49 ราย ที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียงกับฝายทดน้ำพญาแมนมีความจำเป็นต้องเคลื่อนย้ายออกไปยังพื้นที่รองรับใหม่เนื่องจากการดำเนินการก่อสร้างโครงการเขื่อนแควน้อยจะส่งผลให้เกิดน้ำท่วมเอ่อล้นในพื้นที่บริเวณดังกล่าว ดังนั้น เพื่อความปลอดภัยของประชาชนจึงต้องเคลื่อนย้ายออก ประกอบกับอีกปัญหาหนึ่งที่เกิดขึ้น คือ ประชาชนมีความวิตกกังวลเกี่ยวกับผลที่เกิดจากการก่อสร้างเขื่อนแควน้อยที่จะส่งผลกระทบต่อประชาชนไม่มีน้ำใช้ในการอุปโภคบริโภค จากปัญหาทั้งสองนี้เอง จึงต้องมีการเร่งประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรับทราบถึงการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ และความวิตกกังวลผิด ๆ ของประชาชน จึงมีการใช้สื่อบุคคลผสมผสานกับสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์เพื่อกระจายข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ ที่แก้ไขปัญหาก่อสร้างความเข้าใจผิดและความจำเป็นต่าง ๆ ที่มีผลจากการก่อสร้างเขื่อน โดยเน้นการกระจายข่าวสารให้กว้างขวางมากที่สุด ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายและประชาชนทั่วไปที่เกี่ยวข้องกับโครงการเขื่อนด้วย การใช้สื่อและกิจกรรมที่เกิดขึ้นในขั้นนี้เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ๆ ได้แก่ การตอบข้อซักถามของชุด ปจว./ปชส. กับประชาชนเกี่ยวกับการก่อสร้างโครงการและแผนปฏิบัติการด้านประชาสัมพันธ์ ณ โต๊ะจำลองภูมิประเทศ แบบจำลองโครงการเขื่อนแควน้อย และฝายทดน้ำพญาแมน ที่สำนักงานโครงการเขื่อนแควน้อย เป็นต้น

2. ขั้นการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ

ขั้นการมีส่วนร่วมในการดำเนินการในขั้นนี้เป็นการมุ่งให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเป็นส่วนหนึ่งในโครงการก่อสร้างเขื่อนแควน้อย เนื่องจากแผนปฏิบัติการประชาสัมพันธ์แผนนี้ได้ดำเนินการขึ้นในช่วงที่อ่างเก็บน้ำของโครงการเขื่อนใกล้เสร็จหรือมีการดำเนินการก่อสร้างโครงการมาได้ระยะหนึ่งแล้ว การใช้สื่อจึงเป็นไปเพื่อตรวจสอบความก้าวหน้าของโครงการ พาประชาชนไปชมโครงการที่เป็นรูปเป็นร่างใกล้เสร็จแล้ว กิจกรรมที่จัดขึ้นจึงเป็นการทัศนศึกษาเพื่อชมความก้าวหน้าของเขื่อน มีการเข้าร่วมดำเนินการสร้างอาชีพ เข้าร่วมดำเนินกิจกรรมกลุ่มส่งเสริมอาชีพ กลุ่มปลูกข้าว กลุ่มหัตถกรรม กลุ่มผู้เข้มน้ำ กลุ่มสูบน้ำไฟฟ้า เป็นต้น โดยประชาชนเข้าร่วมเป็นหนึ่งในสมาชิกของกลุ่มต่าง ๆ นี้ตามความถนัด ความสนใจและความสามารถของตนเอง โดยทางโครงการเขื่อนแควน้อยจะเป็นผู้จัดการครูฝึกอาชีพ ครูฝึกอบรม เจ้าหน้าที่ทัศนศึกษา และอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการฝึกสอนฝึกอบรมเพื่อสร้างอาชีพให้กับประชาชน ดังนั้น ในขั้นนี้สื่อที่ใช้จึงมุ่งเน้นไปที่กิจกรรมอบรมหรือ

กิจกรรมเสริมอาชีพต่าง ๆ ควบคู่ไปพร้อมกับสื่อบุคคล (ครูสอน) และสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ตามความเหมาะสม ได้แก่ การจัดฝึกอบรมจากวิทยากรฝึกสอนวิชาชีพจากสถาบันพัฒนาฝีมือแรงงานภาค 9 จังหวัดพิษณุโลก เพื่อฝึกสอนประชาชนทำงานหัตถกรรมจากไม้ ณ ศาลาวัดคันไช้ ต.คันไช้ เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม พ.ศ. 2548 และจัดตั้งสหกรณ์หัตถกรรมเขื่อนแควน้อย จำกัด การปลูกป่าในพื้นที่ทดแทนพื้นที่อ่างเก็บน้ำโครงการในที่ดินทำกินของประชาชนที่บ้านแก่งคันนา ต.คันไช้ อ.วัดโบสถ์ เมื่อวันที่ 18 มิถุนายน 2548 เป็นต้น

3. ขั้นการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์

ขั้นการมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์ของแผนปฏิบัติการประชาสัมพันธ์แผนนี้จะเป็นการรักษาผลประโยชน์ของประชาชนในผลประโยชน์ที่เป็นลักษณะเดียวกับแผนปฏิบัติการประชาสัมพันธ์แผนที่ 1 คือการใช้สื่อเพื่อให้ข้อมูลข่าวสารและชี้แจงประชาชนถึงการรักษาผลประโยชน์ของตนจากการสละพื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำกินใกล้บริเวณฝายทดน้ำพญาแมน และการปกป้องผลประโยชน์ของประชาชนถึงการได้รับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องเกี่ยวกับการที่ยังคงใช้ประโยชน์จากน้ำได้ตามปกติแม้จะมีการก่อสร้างเขื่อนแควน้อยและฝายทดน้ำพญาแมนก็ตาม ซึ่งสื่อที่ใช้จะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์คือเอกสารแจกหรือเอกสารโครงการ เสี่ยงตามสาย การประชุมกลุ่มย่อยชี้แจงหอกระจายข่าว โดยใช้สื่อบุคคลเป็นศูนย์กลางของข้อมูลข่าวสาร การใช้สื่อและกิจกรรมในขั้นนี้ได้แก่ การประชุมกลุ่มย่อยชี้แจงทำความเข้าใจประชาชนที่อยู่อาศัยบริเวณหัวงานฝายพญาแมนเกี่ยวกับการเร่งรัดโครงการเพื่อก่อสร้างฝาย และขอให้พื้นที่ตามโครงการ เป็นวิทยากรเวทีประชาคมโครงการเขื่อนแควน้อย จัดเสี่ยงตามสายที่หอกระจายข่าววัดน้ำโจน จัดประชุมประชาชน 49 ราย เป็นต้น

4. ขั้นการมีส่วนร่วมการประเมินผล

ขั้นการประเมินผลแผนปฏิบัติการประชาสัมพันธ์ประชาชนตามแนวคันป้องกันน้ำท่วมเอ่อล้นตลิ่งสองฝั่งแม่น้ำแควน้อยเหนือเขื่อนทดน้ำพญาแมน มีการประเมินผลจากตรวจสอบผลการประชุมประชาชนโดยเฉพาะความรู้ความเข้าใจด้านปริมาณน้ำใช้และระดับน้ำตลอดปีที่มีการควบคุมโดยโครงการ ตรวจสอบการเคลื่อนย้ายประชาชนในบริเวณคันป้องกันน้ำในแง่ของความเต็มใจจะย้าย และตรวจสอบจากการได้รับความร่วมมือในการติดตามประเมินผลการส่งเสริมกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ด้วย ได้แก่ ปจว./ปชส. เข้าพบปะครู โรงเรียนบ้านแก่งเจ็ดแคว ต.บ้านยาง อ.วัดโบสถ์ เพื่อขอทราบข้อมูลชุมชนของประชาชนพื้นที่โครงการเขื่อนแควน้อย เมื่อวันที่ 16 มกราคม พ.ศ. 2551 การประชุมติดตามผลการดำเนินงานการส่งเสริมและการพัฒนาอาชีพประชาชนพื้นที่เขื่อนแควน้อย ณ สำนักงานโครงการ เมื่อวันที่ 22 มกราคม พ.ศ. 2551 เป็นต้น

แผนปฏิบัติการประชาสัมพันธที่ 4: ประชาสัมพันธ์ประชาชนอำเภอบางกระทุ่ม ตามแนวคลองชลประทานพิษณุโลกระยะที่ 2 ท้ายเขื่อนแควน้อย

1. ขั้นการมีส่วนร่วมการตัดสินใจ

ขั้นการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจของแผนปฏิบัติการประชาสัมพันธแผนที่เป็นการมุ่งให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการรับทราบข้อมูลข่าวสารของประชาชนในหมู่บ้านบางกระทุ่มที่จะสามารถใช้น้ำจากโครงการเขื่อนแควน้อยได้ด้วย โดยถือเป็นผลพลอยได้ที่เกิดขึ้นกับประชาชนบางกระทุ่ม ดังนั้น สื่อที่ใช้จึงเป็นสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ หอกระจายข่าว เสียงตามสาย ใบบลิว และการประชุมแจ้งข่าวสารแก่หมู่บ้านบางกระทุ่ม ซึ่งการใช้สื่อและกิจกรรมในขั้นนี้ ได้แก่ การประชุมร่วมกับประชาชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากน้ำในโครงการเขื่อนแควน้อย เมื่อวันที่ 5 สิงหาคม พ.ศ. 2552

2. ขั้นการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ

ขั้นการมีส่วนร่วมในการดำเนินการขั้นนี้ เป็นการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ที่เจ้าหน้าที่โครงการ คณะกรรมการหมู่บ้าน และกำนันร่วมกับจัดขึ้น เพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการดำเนินการต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น การอบรม การส่งเสริมอาชีพ ให้ประชาชนร่วมกันสร้างทักษะ พัฒนาฝีมือในงานด้านต่าง ๆ ที่ตนเองสนใจและถนัด อาทิเช่น การจัดคลินิก การเกษตร การเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งในพระราชพิธีเปิดการเก็บกักน้ำโครงการเขื่อนแควน้อย การรับเสด็จสมเด็จพระเทพรัตนฯ ในพิธีเปิดการเก็บกักน้ำโครงการเขื่อนแควน้อย เป็นต้น

3. ขั้นการมีส่วนร่วมในผลประโยชน์

ขั้นการมีส่วนร่วมในการรับประโยชน์นี้เป็นการมีส่วนร่วมในการใช้ประโยชน์จากการเปิดการเก็บกักน้ำ โดยประชาชนได้รับประโยชน์จากการใช้น้ำจากอ่างเก็บน้ำของโครงการเขื่อนแควน้อย ซึ่งถือเป็นผลประโยชน์หลักที่ประชาชนได้รับการริเริ่มก่อสร้างโครงการเขื่อนแควน้อย ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 จนถึงปัจจุบันแม้การก่อสร้างโครงการเขื่อนแควน้อยจะยังไม่เสร็จสมบูรณ์อย่างเต็มที่ เนื่องจากยังเหลือการดำเนินการจัดระบบการส่งน้ำและการจัดการน้ำก็ตาม

4. ขั้นการมีส่วนร่วมการประเมินผล

การประเมินผลแผนประชาสัมพันธเรื่องการใช้ประโยชน์โดยอ้อมจากน้ำในโครงการเขื่อนแควน้อยบำรุงแดน ของประชาชนอำเภอบางกระทุ่มตามแนวคลองชลประทานพิษณุโลกระยะที่ 2 ที่อยู่ท้ายเขื่อนแควน้อยบำรุงแดน มีการประเมินผลจากการตรวจสอบผลการประชุมประชาชนด้านความเข้าใจและความพอใจของประชาชนที่เข้าร่วมประชุม ได้แก่ การเยี่ยมชุมชน การลงพื้นที่ไปพบปะประชาชนที่บ้านบางกระทุ่ม เป็นต้น

ส่วนที่ 2 ผลการศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนและเป็นอุปสรรคการใช้สื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการเขื่อนแควน้อยบำรุงแดน

ปัจจัยสนับสนุน

โครงการพระราชดำริ

ปัญหาในการดำเนินการก่อสร้างโครงการเขื่อนแควน้อยที่เกิดขึ้นในชุมชนมีน้อยมาก สืบเนื่องจากการที่โครงการนี้เป็นโครงการในพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวประชาชนนั้นมีความจงรักภักดีต่อในหลวง และเห็นว่าเป็นพระเมตตาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงเห็นความลำบากยากเข็ญของประชาชนที่ประสบความเดือดร้อนของประชาชน จึงริเริ่มโครงการก่อสร้างเขื่อนแควน้อยบำรุงแดนขึ้นเพื่อบำบัดทุกข์บำรุงสุขแก่ประชาชนที่ประสบปัญหา ประชาชนซาบซึ้งในพระมหากรุณาธิคุณของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และตอบรับการก่อสร้างโครงการเขื่อนแควน้อยบำรุงแดน

ปัจจัยอุปสรรค

1. การมีส่วนร่วมของประชาชน

ปัจจัยอุปสรรคที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน คือ พื้นที่ เวลาในการร่วมกิจกรรม และความรู้พื้นฐานของประชาชน เนื่องจากโครงการเขื่อนแควน้อยบำรุงแดนมีพื้นที่การก่อสร้างที่มีอาณาบริเวณกว้างใหญ่และทุรกันดาร จึงเป็นอุปสรรคต่อการสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน เพราะสื่อบางประเภทไม่สามารถใช้ได้เนื่องจากพื้นที่ทุรกันดารไม่ นอกจากนี้ เวลาในการเข้าร่วมกิจกรรมหรือมีส่วนร่วมกิจกรรมที่คณะทำงานโครงการจัดขึ้นก็ถือเป็นอุปสรรคที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน เนื่องจากประชาชนจะมีส่วนร่วมมากหรือน้อยนั้นขึ้นอยู่กับเวลาในการจัดกิจกรรมนั้น ๆ โดยหากจัดกิจกรรมตรงกับเวลาในการประกอบอาชีพหรือทำเกษตรกรรมประชาชนก็จะไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมประชาสัมพันธ์ที่ทางคณะทำงานจัดขึ้นได้อย่างพร้อมเพรียงและสม่ำเสมอได้ ทั้งนี้ ความรู้พื้นฐานของประชาชนในการเข้าถึงหรือรับสารและตีความสารที่ส่งมาก็แตกต่างกัน เช่น ประชาชนบางคนขาดความรู้ในการใช้เทคโนโลยี จึงไม่สามารถรับข่าวสารที่มาจากวิทยุ ทีวี ทัศน์ หอกระจายข่าว และเว็บไซต์ได้ เป็นต้น อย่างไรก็ตาม คณะทำงานโครงการได้รับรู้ถึงปัจจัยอุปสรรคข้างต้นจึงดำเนินการแก้ไขโดยมุ่งเน้นการใช้สื่อบุคคลเป็นหลักในการแจ้งข่าวสาร โดยสร้างเครือข่ายในแต่ละหมู่บ้าน แต่ละชุมชน เพื่อความสะดวกในการกระจายข่าวสารประชาสัมพันธ์

2. การบริหารประชาสัมพันธ์

โครงการก่อสร้างเขื่อนแควน้อยบำรุงแดนจัดเป็นโครงการก่อสร้างขนาดใหญ่ที่มีหน่วยงานที่รับผิดชอบหลายหน่วยงานด้วยกัน โดยส่วนงานการประชาสัมพันธ์ หน่วยงานที่รับผิดชอบในการประชาสัมพันธ์โครงการเขื่อนแควน้อยทั้งภายในและภายนอก ได้แก่ กรมชลประทาน กรมประชาสัมพันธ์ และจังหวัดพิษณุโลก ด้วยความที่มีหน่วยงานที่รับผิดชอบเกี่ยวข้องกับหลายส่วน หลายหน่วยงานจึงส่งผลให้การบริหารงานประชาสัมพันธ์ขาดการเชื่อมร้อยกันเป็นส่วนเดียว การทำงานขาดความคล่องตัว โดยระดับนโยบายมีบทบาทในการออกนโยบาย และในระดับปฏิบัติก็มีบทบาทในการลงพื้นที่ เมื่อทั้งสองส่วนมีการแบ่งบทบาทโดยที่ไม่มีการทำงานที่ประสานกัน ทำให้การปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงาน (ระดับปฏิบัติงาน) ขาดความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในแผนประชาสัมพันธ์ (ระดับนโยบาย) ส่งผลให้ประสิทธิภาพผลของการประชาสัมพันธ์ไม่สอดคล้องกับแผนประชาสัมพันธ์ที่ได้วางไว้ จึงทำให้การบริหารงานประชาสัมพันธ์เป็นปัจจัยอุปสรรคปัจจัยหนึ่งของโครงการก่อสร้างเขื่อนแควน้อยบำรุงแดน

การอภิปรายผล

จากผลการศึกษาเรื่องการใช้สื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการเขื่อนแควน้อยบำรุงแดน สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. ลักษณะการบริหารงานแผนประชาสัมพันธ์

สืบเนื่องจากโครงการก่อสร้างเขื่อนแควน้อยบำรุงแดนจัดเป็นโครงการก่อสร้างขนาดใหญ่ซึ่งเป็นโครงการพระราชดำริ ฉะนั้น แม้ว่าการชลประทานจะเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่รับผิดชอบหลักก็ตาม แต่เนื่องจากในการก่อสร้างเขื่อนนั้นมีผลให้เกี่ยวข้องกับการดำเนินการหลายส่วน อาทิ เช่น การประชาสัมพันธ์ การจัดหาที่ดินและแปลงอพยพ การก่อสร้างและการประสานงาน และการแก้ไขและพัฒนาสิ่งแวดล้อม โดยทั้ง 4 ส่วนนี้ ต่างมีหน่วยงาน กรม กอง ที่ดูแลรับผิดชอบแตกต่างกันไป ตัวอย่างเช่น การประชาสัมพันธ์ หน่วยงานที่รับผิดชอบในการประชาสัมพันธ์โครงการเขื่อนแควน้อยทั้งภายในและภายนอก ได้แก่ กรมชลประทาน กรมประชาสัมพันธ์ และจังหวัดพิษณุโลก ดังนั้น หากกล่าวถึงเพียงแค่โครงสร้างการบริหารงานประชาสัมพันธ์แล้ว หน่วยงาน กรม หรือกองที่มีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบในส่วนนี้ก็มีการทำงานที่กระจายบทบาทหน้าที่กันไป มีการทำงานแบบแยกส่วนมากกว่าการทำงานประสานหรือร่วมกัน ดังนั้น การที่

โครงการการบริหารงานประชาสัมพันธ์มีหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบมากมายหลายส่วนหลายหน่วยงานแล้ว จึงส่งผลให้การทำงานประสานงาน ไม่ว่าจะเป็น ด้านข้อมูล ด้านนโยบาย ด้านการปฏิบัติการ ไม่ได้มีความเชื่อมร้อยกันเป็นส่วนเดียว การทำงานขาดความคล่องตัว เนื่องจากมีการทำงานแยกส่วนตามหน่วยงานในสังกัดนั้น แม้จะมีการแต่งตั้งอนุกรรมการขึ้นมาเพื่อทำงานร่วมกันก็ตาม แต่คณะอนุกรรมการเหล่านี้ก็มีบทบาทหน้าที่จำกัดแค่ในระดับนโยบายเท่านั้น โดยในระดับปฏิบัติงานหรือการลงพื้นที่เป็นก็เป็นชุดปฏิบัติงานอีกชุดหนึ่ง โดยระดับนโยบายมีบทบาทในการออกนโยบาย และในระดับปฏิบัติก็มีบทบาทในการลงพื้นที่ ดังนั้น เมื่อทั้งสองส่วนมีการแบ่งบทบาทโดยที่ไม่มีการทำงานที่ประสานกัน เชื่อมโยงกัน ส่งผลให้ระดับปฏิบัติงานขาดความรู้ความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในแผนประชาสัมพันธ์ส่งผลให้ประสิทธิภาพผลของการประชาสัมพันธ์ไม่สอดคล้องกับแผนประชาสัมพันธ์ที่ได้วางไว้ ส่งผลให้การมีส่วนร่วมของประชาชนตามแผนงานประชาสัมพันธ์ที่ได้วางเป้าหมายไว้ไม่มากเท่าที่ควร เพราะลักษณะของการประชาสัมพันธ์เป็นการเสริมสร้างทัศนคติและความเข้าใจอันดีถูกต้องต่อกัน ระหว่างหน่วยงานหรือสถาบันต่าง ๆ กับประชาชนเป็นขบวนการสื่อสารสองทาง (Two-way communication) นั่นคือ หน่วยงานที่ดำเนินการประชาสัมพันธ์ จะต้องทำหน้าที่ในการส่งและรับสารจากประชาชนหรือ โดยเป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่าวัตถุประสงค์ส่วนหนึ่งของการประชาสัมพันธ์ ก็เพื่อการชักจูง แจ่มข่าวสารด้วยวิธีการสื่อสารเพื่อให้กลุ่มเป้าหมายเกิดความรู้ ความเข้าใจ และ ความรู้สึกนึกคิดอันดีต่อโครงการ ดังนั้น งานประชาสัมพันธ์จึงไม่ใช่เป็นเพียงการเผยแพร่ข่าวสาร แต่งานประชาสัมพันธ์เป็นงานในเชิงสร้างสรรค์ที่ก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจแก่ประชาชนหรือกลุ่มเป้าหมาย เป็นงานส่งเสริมและสร้างสัมพันธ์ภาพให้ราบรื่น ป้องกันและแก้ไขความผิด ลดความขัดแย้งต่าง ๆ ระหว่างสถาบันหรือองค์กรกับประชาชน เป็นการทำงานที่มีการวางแผน สุขุมรอบคอบ และมีการติดตามประเมินผลการประชาสัมพันธ์เป็นงานที่มีจุดมุ่งหมายที่ชัดเจน ดังนั้น พฤติกรรมต่าง ๆ หรือกิจกรรมที่เกิดขึ้นต้องมีความสอดคล้องกัน เพื่อเสริมสร้างภาพลักษณ์ในภาพเดียวกันให้ชัดเจนและเป็นไปอย่างต่อเนื่อง เพื่อต่อยอดความเข้าใจ นอกจากนี้ ลักษณะการประชาสัมพันธ์ยังเป็นเป็นการทำงานที่ต่อเนื่อง และหวังผลระยะยาว ซึ่งเป็นลักษณะหนึ่งที่มีความสำคัญต่อการดำเนินงานประชาสัมพันธ์ การสื่อสารประชาสัมพันธ์ต้องเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ส่วนการหวังผลระยะยาวนั้น หมายถึง การยอมรับ ร่วมมือสนับสนุนให้สถาบันนั้นคงอยู่ในสังคมได้ การยอมรับร่วมมือและสนับสนุนนั้นอาจไม่ประจักษ์ชัดเจนนัก แต่การที่ประชาชนไม่แสดงปฏิกิริยาต่อต้านการดำเนินงานของหน่วยงาน นับได้ว่าเป็นผลมาจากการประชาสัมพันธ์นั่นเอง ซึ่งการได้รับการยอมรับต้องใช้เวลาในการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ

2. สื่อบุคคลกับการใช้จิตวิทยาชุมชน

โครงการเชื่อมแคว้นน้อยบำรุงแดนเป็นโครงการก่อสร้างเขื่อนขนาดใหญ่ ที่ใช้พื้นที่ในการก่อสร้างเป็นจำนวนมาก ซึ่งพื้นที่ในการก่อสร้างก็มาจากพื้นที่ที่ประชาชนเคยอยู่อาศัยและเป็นพื้นที่ทำกินของประชาชนที่อยู่อาศัยมาเป็นเวลานาน บางครอบครัวอยู่อาศัยกันตั้งแต่รุ่นปู่ย่าตายาย ประชาชนจึงรักและหวงแหนในพื้นที่ของตนเอง เมื่อโครงการเชื่อมแคว้นน้อยเข้ามาก่อสร้างโดยมีความจำเป็นที่ประชาชนต้องเคลื่อนย้ายออกจากพื้นที่เพื่อสร้างอ่างเก็บน้ำ หากประชาชนจะเกิดการต่อต้านและไม่ยอมเคลื่อนย้ายออก จนกระทั่งไม่ยอมรับการเข้ามาก่อสร้างโครงการเชื่อมแคว้นน้อยบำรุงแดน ก็ไม่ใช่เรื่องที่น่าแปลกใจนัก ฉะนั้นแล้วการใช้สื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์จึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการสร้างความเข้าใจของประชาชนที่มีต่อการก่อสร้างโครงการเชื่อมแคว้นน้อยบำรุงแดน สื่อที่ถือว่าเป็นหัวใจสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานของโครงการเป็นอย่างราบรื่นและพบกับอุปสรรคที่น้อยนั้น คือ สื่อบุคคล จำลิมเอกสงัด สัมฤทธิ์ เจ้าหน้าที่ชุดปฏิบัติการจิตวิทยาและประชาสัมพันธ์ ได้ใช้กลวิธีในการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างคณะทำงาน เจ้าหน้าที่ชุมชน และประชาชน โดยใช้หลักจิตวิทยาชุมชน และการสื่อสารแบบ Face-to-face ในการเข้าหาประชาชน จากนั้นจึงใช้เครื่องมือประชาสัมพันธ์ทั้งที่เป็นสื่อสิ่งพิมพ์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์เป็นต่อกัยการกระจายข่าวสารจากสื่อบุคคลอีกต่อหนึ่ง และจึงใช้กิจกรรมต่าง ๆ เพื่อการประชาสัมพันธ์และสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อกัยการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือในข้อมูลข่าวสารที่ประชาชนได้รับจากสื่อบุคคลอีกต่อหนึ่ง ซึ่งจัดว่าเป็นการใช้ที่เหมาะสมกับลักษณะของโครงการ เพราะการเข้าเวณคืนพื้นที่ที่ประชาชนเคยอยู่อาศัยมาเป็นเวลานานย่อมมีความหวงแหนในถิ่นที่อยู่ การใช้จิตวิทยาโดยการสร้างความเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน เข้าใจปัญหาหรือข้อจำกัดของชุมชน มีการชี้แจงถึงเหตุผลเพื่อประโยชน์ของประชาชนและการเสียสละเพื่อส่วนรวม มีการชี้ให้เห็นถึงเจตนาของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่ ที่ทรงสนพระทัยความลำบากของประชาชน พร้อมทั้งชี้ให้เห็นว่าการสร้างเขื่อนเป็นทางออกของปัญหาที่ดีที่สุดที่ประชาชนทุกคนในชุมชนต่างก็ได้รับผลประโยชน์โดยทั่วกัน ซึ่งการใช้การพูดจาของสื่อบุคคลนี้สอดคล้องแนวคิดของ จิตรราภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ์ (2541) ที่กล่าวว่า สื่อบุคคลนับว่ามีความสำคัญมากต่อการโน้มน้าวทัศนคติของบุคคล ไปจนถึงขั้นยอมรับความคิดใหม่

3. การใช้สื่อประชาสัมพันธ์ในลักษณะผสมผสานทั้งรูปแบบและวิธีการ

จากผลการศึกษาการใช้สื่อของแผนปฏิบัติการประชาสัมพันธ์ทั้ง 4 แผน จะพบว่าการดำเนินการโครงการก่อสร้างเขื่อนแควน้อยมีการใช้สื่อที่มีความหลากหลายของประเภทสื่อ ความถี่ในการใช้สื่อเป็นอย่างมาก อาทิเช่น สื่อบุคคล (เจ้าหน้าที่ปฏิบัติการจิตวิทยาและประชาสัมพันธ์) สื่อสิ่งพิมพ์ (เอกสารโครงการหรือเอกสารแจก แผ่นพับ ใบปลิว จดหมายข่าว ไปสเตอร์ ป้ายนิทรรศการ และปฏิทินปีใหม่) สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (วีดิทัศน์ วิทยุชุมชน หอกระจายข่าว เว็บไซต์โครงการ และเสียงตามสาย) สื่ออื่น ๆ (ศูนย์ข้อมูลข่าวสาร และแบบจำลองโครงการ) นอกจากนี้ กิจกรรมที่ใช้เพื่อการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมก็ได้ใช้กิจกรรมที่หลากหลาย และเป็นจำนวนมากเช่นกัน ได้แก่ การประชุมกลุ่ม การลงพื้นที่ การพบปะเยี่ยมประชาชน การแถลงข่าว ทักษะศึกษา กลุ่มส่งเสริมอาชีพ โครงการอบรม การแสดงดนตรี การแสดงละคร ชุมชนสัมพันธ์ และสื่อมวลชนสัมพันธ์ โดยมีการใช้สื่อและกิจกรรมต่าง ๆ เหล่านี้มีความถี่ในการใช้สื่อเฉลี่ยทุก ๆ เดือน เป็นเวลา 7 ปี (ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546-2552) โดยเฉพาะอย่างยิ่งสื่อบุคคลที่มีความทุ่มเทและเห็นแก่ประโยชน์ของประชาชนมาก่อน โดยเขาใช้ชีวิตอยู่อาศัยในชุมชนตั้งแต่เริ่มโครงการจนกระทั่งปัจจุบันนี้ จากการใช้สื่อที่มีความหลากหลายและมีความถี่มากนั้นส่งผลให้การกระจายข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ สู่ประชาชนเป็นไปอย่างทั่วถึงทุกกลุ่มประชาชนและอย่างเท่าเทียมกัน ไม่ว่าจะเป็น กลุ่มผู้ได้รับประโยชน์ กลุ่มผู้เสียประโยชน์ กลุ่มผู้ได้รับผลกระทบ กลุ่มนายทุน ผู้แสวงหาผลประโยชน์ และกลุ่มประชาชนทั่วไปที่ได้รับผลประโยชน์ได้จากการก่อสร้างเขื่อนแควน้อยด้วยต่างก็ได้รับข่าวสารเกี่ยวกับโครงการกันอย่างทั่วหน้า ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดด้านการเลือกใช้สื่อประชาสัมพันธ์ที่ว่า นอกจากจะต้องคำนึงถึงความครอบคลุมของการเลือกใช้สื่อเพื่อเผยแพร่ข่าวสารออกไปแล้ว ยังต้องคำนึงถึงความบ่อยครั้งหรือความถี่ (Frequency) หมายถึง จำนวนครั้งภายในระยะเวลาที่กำหนดที่ประชาชนได้รับฟังข่าวสารนั้น และสิ่งสำคัญที่ต้องพิจารณา คือ ความต่อเนื่อง (Continuity)

4. ชุมชนเข้มแข็ง มีผู้นำความคิดที่ดี

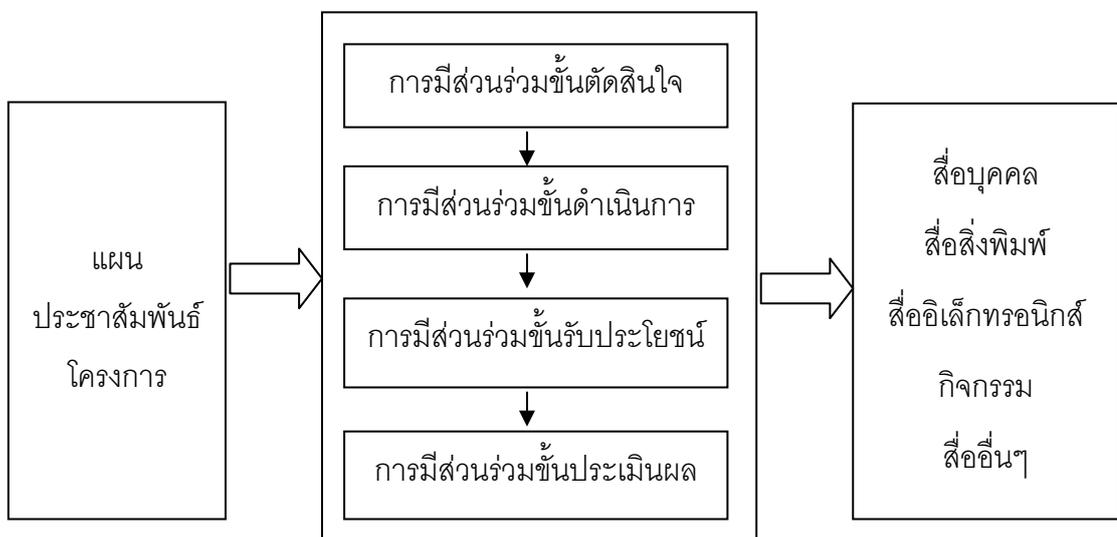
การที่โครงการเขื่อนแควน้อยบำรุงแดนประสบความสำเร็จโดยดำเนินการก่อสร้างลุล่วงมาได้จนกระทั่งทุกวันนี้ ส่วนหนึ่งของความสำเร็จนั้นเป็นผลมาจากการที่ชุมชนในอำเภอวัดโบสถ์ อำเภอวังทอง อำเภอพรหมพิราม และอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เป็นชุมชนตัวอย่างที่มีความเข้มแข็ง ประกอบกับมีผู้นำความคิดที่ดี คือ ผู้นำชุมชน ไม่ว่าจะเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

คณะกรรมการหมู่บ้าน ที่มีจุดมุ่งหมายเดียวกันที่จะให้ประชาชนในหมู่บ้านและชุมชนของตนเองมีความเป็นอยู่ที่ดี ได้รับผลประโยชน์ที่เป็นธรรมและเท่าเทียมกัน ซึ่งผู้นำทางความคิดต่างก็มีความเห็นพ้องต้องกันว่าโครงการเขียนแคว้น้อยบำรุงแดนเป็นโครงการที่สร้างประโยชน์ให้กับชุมชน ทำให้ชุมชนเกิดความพัฒนาในทุก ๆ ด้าน ดังนั้น จึงให้ความร่วมมือในการเป็นตัวกลางในการประสานข้อมูลข่าวสาร และการปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างประชาชนในชุมชนกับคณะทำงานของโครงการ ประกอบกับการที่ลูกบ้านหรือประชาชนให้ชุมชน มีความเชื่อมั่นในผู้นำชุมชนของตนที่ต้องการให้พวกเขามีความเป็นอยู่ที่ดี เข้าใจเจตนาของผู้นำจึงส่งผลให้พวกเขาเชื่อฟังและปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้นำชุมชนอย่างพร้อมเพรียงกัน สอดคล้องกับ จิตรราภรณ์ สุทธิวรเศรษฐ์ (2541) ที่กล่าวว่าสื่อบุคคลที่สำคัญ คือ ผู้นำทางความคิด ดังที่ทราบกันอยู่แล้ว ผู้นำความคิดมีโอกาสของการติดต่อสื่อสารกับผู้อื่น และสังคมภายนอกมากกว่าผู้อื่น ฉะนั้นโอกาสที่จะรู้มากเห็นมากและมีประสบการณ์มากกว่าผู้อื่นย่อมมีมากกว่า จึงเป็นโอกาสที่ผู้นำความคิดจะได้มีการถ่ายทอดความคิดใหม่ ๆ พร้อมกับถ่ายทอดทัศนคติของตนเองต่อเรื่องราวนั้นไปในตัวให้ผู้อื่นได้ยินได้ฟัง เป็นการประมวลความคิดความรู้สึกต่อเรื่องราวนั้น อันมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงและปฏิริยาสะท้อนกลับของผู้ฟังอื่น

จากการศึกษาเรื่อง การใช้สื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในโครงการเขียนแคว้น้อยบำรุง สามารถสรุปได้ ดังแบบจำลองที่ 5.1

ภาพที่ 5.1

แบบจำลองแสดงการใช้สื่อเพื่อการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในโครงการเขียนแคว้น้อยบำรุงแดน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการศึกษาครั้งนี้ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะดังนี้

1. การประชาสัมพันธ์โครงการเชื่อมแคว้นน้อยนอกจากจะมีการสื่อสารในการประชาสัมพันธ์กับประชาชนในพื้นที่ก่อสร้างเชื่อมแคว้นน้อยบำรุงแดน ซึ่งเป็นการประชาสัมพันธ์ภายใน ควรมีการประชาสัมพันธ์ภายนอกควบคู่กันไปด้วย โดยมีการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทั่วไปรับทราบถึงการก่อสร้างโครงการภายใต้การดำเนินการของรัฐอย่างต่อเนื่อง

กระบวนการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการเชื่อมแคว้นน้อยบำรุงแดนนั้น มุ่งเน้นการสื่อสารไปยังประชาชนในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากการก่อสร้างเชื่อมแคว้นน้อยเป็นหลัก หากแต่การประชาสัมพันธ์เพื่อสื่อสารกับประชาชนทั่วไป ถึงการดำเนินการก่อสร้างเชื่อมแคว้นน้อย กลับเป็นเพียงการประชาสัมพันธ์ในช่วงแรก (1 ปีแรก) ของการริเริ่มโครงการเท่านั้น โดยมีใช้การแถลงข่าวต่อสื่อมวลชนในทุกเดือนช่วง 1 ปีแรก หลังจากนั้นก็ไม่ได้มีการประชาสัมพันธ์ถึงความก้าวหน้าของโครงการแต่อย่างใด ซึ่งสื่อประชาสัมพันธ์ที่เป็นศูนย์กลางในการเข้าถึงข้อมูลโครงการสำหรับประชาชนทั่วไปอย่างเว็บไซต์ ก็ไม่มีข้อมูลข่าวสารที่ครบถ้วน ข้อมูลมีความล้าสมัย และไม่มีการรายงานความก้าวหน้าของโครงการอย่างต่อเนื่อง จึงส่งผลให้ประชาชนทั่วไปที่สนใจโครงการเชื่อมแคว้นน้อยบำรุงแดนไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลได้ หรือผู้ที่ต้องการจะศึกษาการดำเนินการของโครงการรัฐที่ต้องการข้อมูล เว็บไซต์ก็ไม่สามารถเป็นแหล่งสืบค้นข้อมูลได้เช่นกัน

2. แผนประชาสัมพันธ์โครงการเชื่อมแคว้นน้อยควรเป็นแผนประชาสัมพันธ์ที่มาจากการใช้ข้อมูลที่ได้จากการสอบถามถึงปัญหาและความต้องการของประชาชนควบคู่ไปกับการคาดการณ์สภาพปัญหาและความต้องการของประชาชน เพราะการคาดการณ์เพียงอย่างเดียวอาจจะไม่ตรงกับความต้องการหรือสภาพปัญหาที่แท้จริงของประชาชนได้ อันนำมาซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนค่อนข้างน้อย

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาในอนาคต

1. ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการสื่อสารในการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการเชื่อมแคว้นน้อยบำรุงแดน กับโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริโครงการอื่น เพื่อให้เห็นถึงกระบวนการสื่อสารการประชาสัมพันธ์ เครื่องมือประชาสัมพันธ์ และสื่อที่ใช้ว่ามีความเหมือนหรือแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

2. ในการศึกษาครั้งต่อไป ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการสื่อสารในการประชาสัมพันธ์ เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ กับโครงการที่ไม่ใช่โครงการในพระราชดำริว่ามีการสื่อสารในการประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างการมีส่วนร่วม เหมือนหรือแตกต่างกันหรือไม่ อย่างไร